

KÖZMŰVELŐDÉS.

Az erdélyi romai kath. irodalmi társulat heti közlönye.

Megjelenik minden szombaton. — A társulat minden rendű tagjai a lapot tagdíjaikért kapják. — Nemtagok részére előfizetési díj: egészévre 4 frt, félévre 2 frt, negyedévre 1 frt.

Ugy a Lap szellemi részét illető cikkek, mint az előfizetési pénzek a „Közművelődés” szerkesztőségének Gyulafehérvárra a várba küldendők.

Az Unitáriusok Erdélyben. *)

Midőn az erdélyi unitárius vallásfelekezet keletkezésének rövid leírásához fogok, egyszersmind kimutatni szándékom, hogy unitárius atyáinkfiái közül azok, kik újabb időkben azt kívánják, hogy a kereszténység Strauss, Kant és Spinoza elveinek nyomán tökéletesíttessék, annak azon tanaival, melyek az isteni kinyilatkoztatáson alapulnak, felhagyni hajlandók. Ők azt mondják ugyan, hogy ezen az uton felekezetök keblében oly hitrendszer készül, mely a művelt emberiség számára való, mely ennek előhaladottabb felfogásával leginkább megegyezik; de feledek, hogy ezzel a kereszténység alapját elhagyván és a rationalismus ösvényére térvén, a törzstől végleg elszakadt ághoz fognak hasonlítani; s midőn azzal kecsegtetik magukat, hogy valamint a reformatio — a mint ők mondják — a civilisatio és haladás vívmánya volt: úgy vallásuk is, mint az ész vallása, a jövőnek lesz a vallása, veszélyt rejtő lidérczfény után indultak.

Megtörténhetik, hogy a mult személyeinek és eseményeinek fölidézése, kiváltképpen azon áltatási törekvése közben, mely a vallást illető kérdésekre a közöny leplét szereti borítani, itt-ott visszatekintést fog szülni; de én azt tartom, hogy igaza van Jakab Elek jeles történetírónak, midőn „Dávid Ferencz emléke” című munkájának előszavában így szól: „Bírnunk kell azon okos akaraterővel, hogy a mult oktasson tövissei szurása, irányozzon a jelen bajai közt a régi sebek felszaggatása nélkül, hogy leszámolásunk atyafiai legyen.”

Első rész.

A hitújítás vagy ugynevezett reformatio, melynek mozgalmi legelőször Németországban a XVI. század első negyedében indult meg, Erdélyben csak Martinuzzi György halála után kezdett nagyobb hullámokat verni; addig Luther követői csak a várak falai közt folytattak lappangó életet. Hamarabb fejlődni, alakulni, terjedni csak a százok

között voltak képesek, kiket a magyar korona fölött versenyző Ferdinánd és Zápolya maguknak megnyerni törekedtek és azért a köztök terjedő hitújítás irányában politikai célzatuk tekintetéből elnézők voltak. Martinuzzi halálával a hitújítás elleni legerősebb gát leromboltatván, a különböző új hitnézetek terjesztése oly általános lett országsszerte, hogy Erdélynek valamennyi gyülekezete, a községitől kezdve fel az országosig lármás zsinattá lett, melyekben a hitújítók az állam nyugalalmát felzavaró sőt még alapját is megrendítő mozgalmakat idéztek elő. Tanusítják ezt az azon időben tartott országgyűléseken kelt törvényczikkek. Így az 1558-ban sz. Háromság napján Gyulafehérvárt tartott partialis országgyűlés szabadságot ad mindenkinek akár a régi ősi hitel szertartásaival, akár a „vittenbergi egyház” intézési éje szerinti vallást követni; de minden új felekezeti vagy vallást szigoruan eltilt különösen azért, hogy a zavarok forrását bedugassanak, előmozdítói korlátok közé szoríttassanak. A lelkészek hitvitáiból származott zavarok iránt intézkedik az 1560-ban Kolozsvárt tartott országgyűlés is. És még is a Tordán 1568-ban vizkeresztnapján tartott „rész szerinti” való gyűlés azt határozza, hogy „minden helyeken a prédikátorok az evangeliumot hirdessék, kiki az ő értelme szerint” és „mindenki olyan prédikátort tarthasson, a kinek tanítása őnekie tetszik.” (Lásd: Egyháztörténelmi adatok I. köt. 171. 172. és 179. lapjait)

Nem csoda, hogy így a zavarok meg nem szűntek; azok csak is Báthory István fejedelem-sége alatt kezdtek némileg gyérülni, az annyiféle ágazó újítások főbb csoportokká jegezesedvén, melyekből aztán a négy recepta vagy bevett vallás fejlődött ki. E fejedelem államférfiúi bölcsesége ugyanis átlátván a veszélyt, mely a hitújítás korlátlan terjedése által már a társadalom alsóbb rétegeit is átjárva a felosztás örvényébe sodorhatta az államot, a vallásújítás hullámait erős kézzel — még pedig alkotmányos uton, mert az országgyűlések által — ha nem is szüntette meg egészen, de

(*) E jeles történelmi tanulmányt t. olvasóink b. figyelmébe ajánljuk. Szerk.

szűkebb, kormányozható mederbe szorította; minek folytán a következő országgyűléseken mindazokra, kik az addig országgyűlésileg elfogadott és országul bevett vallásokon kívül újabb felekezetek alapításán törték a fejöket, a száműzetés és hitlenség büntetése szabattott. (Lásd az 1572-ki és 1573. tordai, az 1578. kolozsvári országgyűléseken kelt törv. czikkeket.)

A fönnemlített négy recepta egyikének Dávid Ferencz vala egyik kezdeményezője, kin a tizenhatodik század vallásujtatói közül a legszembeszökőbb módon lehet látni, hogy hová vezet az egyház tanítói tekintélyének elvetése és az ugyvezett egyéni kutatás szabadság korlátlan alkalmazása. Első föllépése azon időre es k. mid'n Martinuzzi halá a után Bornemisza Pál, I. Ferdinánd megbízásából, Dobó István és Kendi Ferencz vajdakkal Erdélyt kormányozá és 1553. 1556-ig erdélyi püspök vala. Ugyanis Bornemisza püspök a már magas hullámokban tova hömpölygő lutheranizmus meggátlásának céljából két körlevelet menesztett volt erdélyi papságához. E levelek egyike sem maradt fönn; de a beszterczevidéki papságnak e két körlevélre fölterjesztett válaszaiból — melyek az „Archiv des Vereines für siebenbürgische Landeskunde. Neue Folge. Erster Band. III. Heft. Hermannstadt 1855.“ című folyóirat 375. 388. lapjain olvashatók — tartalmuk kivethető. Az elsőben bűnbánatra inti a püspök a papságot és az egész keresztény népet, arra utasítván minden egyest, hogy teljes szívből térjen Istenhez, Urához. A másodikban egy Gyula-Fehérvárt tartandó zsinatra hívja össze a papságot, hogy az anyaszentegyház és a keresztény hitnek, melyet az igazság Mesterének, Jézus Krisztusnak, egy Urunknak parancsából a hívők mindegyikének, ha üdvözülni akar, szükségképen végig állhatatosnak meg kell tartania, ügyében fölmerült vitákról és egyenetlenségekről tanácskozzanak. Hogy továbbá a vallás jelzett ügyében Erdély valamennyi Rendeinek és Karainak, különösen három nemzeteinek, t. i. a nemes, székely és szász uraknak és ezek papjainak véleménye és szándéka szeretetben, békében, egymás iránt kölcsönösen tanusított szelidséggel minden keserűség, irigység és gonosz indulat mellőzésével meghallgattassék; hogy e vélemények hitszilárd tudós és józan gondolkozásu közbírák elnöklete alatt megvizsgáltassanak és fontolóra vétessenek; hogy az addig a szentírás nyomán tárgyalt pontok félretételével fönnmaradt ellentétes kérdések a Szent-Lélek segítségével kiegyenlítettén, az Isten igéjének hirdetésében és a szentségek kiszolgáltatásában Krisztus kegyelméből a keresztény egyház egysege Erdélyben s a hozzá tartozó részekben a legnagyobb gondal és őszintém helyre állíttassék, a közbéke ugyanazon egy Krisztus zászlója alatt az országban ugy, mint az egyházban újból fölvirágoztassék.“

A beszterczevidéki dekánság (esperesség,) melynek Dávid Ferencz, mint péterfalvi lelkész, tagja

volt, mindkét körlevélre terjedelmes választ küldé a püspökhöz. E válaszsza! nem csak azért szükséges közelebről megismerkednünk, mert benne is azzal az általános jelenséggel találkozunk, mely szerint minden szakadás az anyaezvháztól elejente a legalázatosb lovalitás mezében szokott fellépni és csak fokonkint távozik el tőle, míg a meredélyre jutva egészen lesüljed a tagadó szellem örvényébe, hanem főleg azért is, mert belőle Dávid Ferencz ez időbeni hitnézeteire lehet következtetnünk. A válasz a beszterczevidéki papság nevében, mely távolabb esvén a tulajdonképeni királyföldtől és ennek központjától: Szebentől, azzal a hitujítás elfogadásában egy lépést még nem tarthatott, a püspök első körlevelére a sima irány példányul szolgálható fordulatokban „a püspök intelmét a sz. próféták, keresztelő János és az apostolok komoly szónoklataival hasonlítja össze, panasza! jogosoknak mondja, bevallja, hogy az országos csapásokat a föbb rendek és a nép töredelmessége miatt méltán haragvó Mindenható küldi az országra. Ugyanazért a szent irás erre vonatkozó dorgálásait zugulódás nélkül fogadja, s ha minden törekvése daczára keblében többen volnának, kik a töredelemre későn ébrednek s inkább testi kívánságuk után járnak: azt inkább a romlott emberi természetnek, mint a rossz akarattal kívánja tulajdoníttatni. De a főpásztor azon vádját, hogy engedetlen fiak, hűtelen szökevények, kik az igaz és élő Istentől elpártoltak volna, visszautasítják; ezt ők nem tették, senki ellenök be nem bizonyíthatja. Sőt — és itt hosszas mentegetőzés után színt kezdenek vallani — kitérvén az emberi hagyományok utjaiból, a Szent-Lélek kegyelméből és ihletéből helyesebb szentírás-magyarázókat nyertek.“ Ime, a tévely legelső végzetes lépése, melylyel az egyház tanító tekintélye helyébe Luther, Melancton és más, maguk közt sem egyező ujitók véleményeit elfogadva az egyház iránti engedelmesség alól magukat kivonták. „Kérve kéri a főpásztort, hogy róluk, kik neki a szokott sz. Márton-féle és minden más adót fizetni és minden külső dologban engedelmeskedni nem vonakodnak, ily iszonyu dolgokat ne higgyen, sőt inkább őket, kik az eretnek és szakadár elnevezést nagyon nehezen tűrhetik, semmiféle az igaz katolikus egyház ellen elkövetett vétésben hibásoknak nem érzik magukat, mint hű fiait ezután is atyai szeretetébe fogadja, mint engedelmes káplánait kegyesen védelmezze és oltalmazza, annál is inkább, mivel maguk is azt hiszik, hogy az egyházak közti béke az országban könnyen visszaállítható. Végül csodálkozásukat fejezvé ki a fölött, hogy csak alattvalói ellen, de nem egyszersmind környezete ellen lép föl ily szigoruan, mely velök hasonló eretnekségben van, újból is biztosítják a főpásztort, hogy minden szabad dologban engedelmes lelki fiai lesznek.“

A második körlevélre, melyben a Gyulafehérvárt tartandó zsinatra hivatnak meg, hasonló simasággal válaszolnak az idézett dekánság papjai. „Elő-

deinél boldogabbnak fognák főpásztorukat hirdetni és Krisztusban legnagyobb dicsérettel magasztalni, ha szándékát a zsinat megtartásával siker koronázná. . . Hogy ez istenes és szükséges dologban — mondják meg nem jelenésöket egy mesterséges fordulattal fedezvén veled ellenkezni ne látszassunk, hitvallásunkat imhol írásban terjesztjük elődbe elolvasás és az egyház valódi itéletének kieszközlése végett.“ E második válaszbán már nyíltan bevallják, hogy a magyar papokkal együtt azon hittételeket tartják, melyeket Honterus „Libelus Reformationis“ cím alatt Brassóban 1543-ban kinyomatott és a mint ők állítják — az országgyűlés beléegyezésével köztett. Végül a szentírásból vett hosszú idézetek után, melyekkel egyébaránt ők maguk mondják ki fejökre az elmarasztaló itéletet, saját belátásuknak követelvén a szent írás magyarázatának jogát, melyet ép az idézett helyek az egyház legfőbb hatóságának tartanak főnn, tanaik főpásztori megerősítését, vagy is inkább általa való elfogadását kéri. (Datae e Civitate Bistriciensis Feria III. post. festum omnium Sanctorum. Mense Nov. Anno Domini 1554.)

Azonban Dávid Ferencz hitnézeteiről határozott alaku képet az ágostai hitvallást követők által Széken 1555-ben tartott zsinatnak nyomán nyerünk, a mennyiben annak határozatait Stancaro Ferencz ellen ő védelmezte Dialysis című védiratában. (Ennek teljes címe: Dialysis Scripti Stancari contra primum articulum Synodi Szekien-sis, qui de doctrina controvertitur, conscripta per Franciscum Davidis. Inpressum Claudiopoli Transylvaniae per Georgium Hoffgreuium. Anno M. D. L. V.) Más emlékirat e zsinatról nem létező, azért azt, ki hívta össze a zsinatot, ki volt az a Tamás barát, ki azon elnökölt, mit határoztak ottan, ki nem puhatolható ugyan; de hogy a zsinati vitákban Dávid Ferencz volt a felelgető — előadó, — ki ekkor már kolozsvári Ludi-Rector volt és azt, hogy mik voltak ekkor vallásnézetei, vádiratából tisztán kivetheti.

Ugyanis Stancaro Ferencz, mantuai theologus és orvostudor, kit maga Jakab Elek (Dávid Ferencz emléke. Elítéltetése és halála háromszázados évfordulójára. Jakab Elek, magyar tudományi akad. I. tagtól. Budapest. 1879.) című munkájában, melynek — nyíltan elismerem — nagy hasznát vettem, így jellemez: „Ez a nyugtalan elméjű, tulajdonságai vakmerő, kételyek támasztására mindig kész és képes ujtó, volt Erdélyben a zsinati gyűlések s nyilvános hitviták indítója“; s ki ép ezért fél Európa városaiból kikergettetett, 1555-ben Petrovics helytartónak, a hitujítás erdélyi fő pátronusának fedezete alatt Kolozsvárra jöven, itt kezdette tévelyeit hirdetni s nagy vitákat kelteni. A széki zsinaton is sz. Pál apostolnak Timoteushoz irt I. levele 2, 5. ezen szavaiból: „Egy az Isten, egy a közbenjáró is az Isten és emberek között, az ember Krisztus Jézus“, (melyekben az apostol Krisztust különösen azért nevezi embernek, mert jelenteni akarta

hogy váltságművét csak úgy vihette véghez, hogy az emberiséget fölvette) azt következtette, hogy Krisztus nem mindkét, t. i. isteni és emberi, hanem csak emberi természete szerint megváltója és közbenjárója az emberi nemnek. Erre Dávid Ferencz először is azt veti szemére ellenfelének, hogy nem hallgat sz. Pálra, ki azt ajánlja, hogy értelmünket Isten iránti engedelmességben féken tartsuk; nem hallgat sz. Vazulra, kinek mondása szerint elmenk gondolatait kell Isten igéjéhez alkalmaznunk, nem ezt amazokhoz. Felhozza, hogy sokan, ezereken meg ezereken készséggel vértanukként haltak meg azon hitért, mely szerint Jézus mindkét természet szerint közbenjárónk; hogy az emberi elme és lelküismeret megnyugvása másképp nem is gondolható, hanem ha megengedjük, hogy a közbenjáró igaz Isten és igaz ember bűneinktől nem szabadulunk meg, ha nem Isten egy szülött fia, az Isten és ember a mi közbenjárónk. Azért a dolog megítélésénél a próféták és apostolok egyetértő írásához kell magunkat tartanunk, azután a katolikus egyház tanításához. Stancaro azon ellenvetésére, hogy az ágostai hitvallásnak sok alakja van, azt mondja, hogy egyháza teljes egyetértéssel tanítja, hogy a niceai zsinatnak Isten lényegének egységéről és személybeni háromságáról szóló határozatát kétely nélkül hinni kell, mint oly tant, mely apostolok hitvallása is. Végre azon tételnek bizonyításában, hogy Isten fia isteni természete szerint az Atyával egyenlő, de emberi természete szerint kisebb s mindkét természet szerint közbenjárónk, sz. Athanáz hitvallására és a sz. atyák írásaira való hivatkozással a kereszténység fő alaptanait valóban oly éles dialectikával védelmezte, hogy Stancarot diadalmasan legyőzte és azoknak, kik Stancaro azon tanában, hogy Krisztust nem kell imádni, megbotránkoztak, teljes elégtételt és vizsgálatást szerzett. Még ekkor tehát nem szakított volt egészen a kath. egyház minden hitcikkelyével, más részről pedig azzal, hogy hitujító társai ellen kikelt, nyíltan megmutatta, hogy benne is meg volt a 16. század hitujítóinak azon tulajdonsága, hogy addig, míg a kath. egyház épületének közös lerombolásán fáradoztak, mindnyájan egyértelműek és egyérzelműek voltak, de mihelyt saját külön egyházuk fölépítéséhez kellett fogni, az építőmesterek megkülönböztek és szidalmak s káromlások közt egymás arcába vágták az épületköveket. Valóban mindnyájokra rá illik az, mit Dávid Ferencz Stancaronak szemére vetett, midőn az apostolok isteni küldetésével, az igazságért szenvedett békés érületű férfiak üdv munkájával Stancaro nyugtalan, tévelygést hirdető és gyalázkodó eljárását“ összehasonlítja.

Dávid Ferencz egyébiránt a széki zsinat végzéseinek Stancaro támadásai elleni megvédésével az ágostai hitvallásnak nagy lendületet szerzett. Ő maga kolozsvári lelkésznek és később a magyarajku ágostai hitvallásuk superintendensének lón megválasztva; de a zavar a vallás terén nem szűnt

meg. Daczára annak, hogy az 1558-ban Gyulafehérvárt tartott országgyűlés minden további vallásújítást szigoruan beültött, mégis a Kálvin elveinek elfogadása miatt debreczeni papságából eltávolított Kálmáncschi Márton új vallást kezdett Erdélyben hirdetni. Nem lévén feladatunk a zavarokat, a sok hitvitát, kölcsönös támadást és védelmet, melyekre ez új hitújító alkalmat és okot szolgáltatott, jelen munkánk keretébe fölvenni. (azok méltatását a terjedelmes egyháztörténelem megírására bízván, ki a „Dávid Ferencz emléke“ jeles szerzőjének nagy szorgalommal és a legkisebb részletekre kiterjedő figyelemmel irt idevágó dolgozatát nagy haszonnal fogja forgathatni) annak megjegyzésére szoritkozunk, hogy az ekkor támadt új hitvitákban Dávid Ferencz el nem tagadható készült-ségével jó darab ideig keményen védte az ágostai hitvallásuk álláspontját; de nem sokára — kivált az utolsó vacsora kérdésében — Kálvin tanai felé hajlott, sőt a szászoktól különvált magyarországgal mindenben ennek felekezetére állott. Ennek folytán Erdélyben, hol 1557-ig a magyarok, székelyek és szászok között csak két vallás létezett, t. i. a római katolikus és a lutheri, ez évben a harmadik is keletkezett, t. i. az, melyet az úgy nevezett ev. reformatusok vagyis Kálvin követői vallanak.

De Dávid Ferencz e második hitváltozásában sem vala állhatatos. Volt ugyanis Izabella királynénak. Zápolya János özvegyének 1544 1551 években egy Blandrata György nevű udvari orvosa. Ez — kinek kétszeri bejövetelét gyulafehérvári kanonok Burián Mihály „Dissertatio Historico-Critica de duplici ingressu in Transilvaniam Georgii Blandratae“ című, 1806-ban kiadott művében megdönthetetlen érvekkel bebizonyította — Erdélyből előbb Izabellával Kassára és Lengyelországba ment, innen azután Olaszországba visszatért, hol több hitújítóval érintkezni kezdett. E miatt gyanuba esvén, hogy minden bajt kikerülhessen, Genfbe menekült, hol Kálvinhoz csatlakozott, kit, valamint feleit magaviselete és tanulékonyága által megnyernie sikerült. Később azonban kisült, hogy Krisztus istenségéről téves fogalmai vannak, s minthogy ezeket nem csak a néppel, hanem magával Kálvinnal is közölte volt, a Servetot elégető hitújítótól való félelmében 1558-ban Lengyelországba ment. De itt sem lehetett sokáig biztonságban; mert téves nézeteinek terjesztésével maga ellen zuditotta a lengyel újítókat is. Midőn ép arról gondolkodék, hogy merre meneküljön, érkezék meg 1563-ban hozzá Zápolya Zsigmond levele, melyben udvarába hívá orvosnak s titkos tanácsosnak. Itt csak hamar annyira nyerte meg ez ifju fejedelem lelkét, hogy lassankint egészen elfogadtatta vele azon vallásnézeteit, melyeknek későbbi nyílt terjesztésével a harmadik új felekezetnek, t. i. az unitárius hitvallásnak megalapítója lett Erdélyben. De ehez nem rögtön, hanem kimért számítással fogott. Ugyanis az ország rendei azt remélvén, hogy az urvacsora kér-

désében az ágostai hitvallásuk és Kálvin követői közt csaknem egy évtizedig folytatott vitatkozásokat meg lehet szüntetni, 1564-ki april 8-ikára Nagy-Enyedre zsinatot hirdettek ki. A vitatkozások vezetésére a fejedelem Gyulafehérvárt 1564-ben Quasimodogeniti vasárnapján kelt rendeletével teljhatalmu személyesének Blandrata Györgyöt nevezte ki. E zsinat azonban nem hozta meg a remélt egységet, sőt az urvacsoráról való kétféle felfogás hívei egymástól végképen elváltak. Hebler Máiás a Luther, Dávid Ferencz pedig a Kálvin követőinek superintendensévé választatván meg. Ennek folytán aztán még ez 1564-ik évben a Kálvin hitvallása is a két (katolikus és ágostai) recepta mellé országgyűlésileg is fölvetetett.

(Folyt. köv.)

A pessimizmus jogtalansága tekintettel Schoppenhauer böleseletére.

(Folyt.)

Ezt annál is inkább mondhatják, mert a valódi pessimizmus nihilizmus, de a „frankfurti bölc-észnek“ legalább volt egy nemes eszméje, melyet érvényesíteni törekedett, ez pedig a lelkét egészen eltöltő „igazság.“ Igen a szó teljes értelmében pessimista volna, ha ez igazságot csak arra használná, hogy annál sujtóbban ítéljen, de ő ez igazságot megtestesíteni kívánta. Ifju rajongással csüngött a geniuszok alkotásain, sőt daczára annak, hogy istentagadó volt tisztelte a kereszténység szenteit is. Schoppenhauer eszmélkedő ép úgy, mint az emberiség, mely a paradicsom elvesztésének gyötrelmét, mint kínzó látát hordja keblében s tisztán örülni nem képes. Vagyis ha Schoppenhauer pessimizmusát meghatározni akarnók, azt inkább erős világbanatnak nevezhetnök, melytől a nagy emberek gyakran megkapadni szoktak. Mindenesetre ilyen alakban sem helyeseljük Schoppenhauer életnézetét, mert az mégis téves s nagy léleknek sem nevezhetjük, mert miként egy német költő megjegyzi „a nagy szívek hasonlóan a világ-tengerhez soha megfagyni nem tudnak.“ Hanem miként Schoppenhauerre, úgy más nagy szellemekre se hivatkozzanak a pessimisták, mert noha a költészetben is találunk világ fájdalomokra, de pessimistára mindazáltal csak nagyon ritkán. Azt mondják pessimista Vörösmarty, ki „hattyudalában“ kétségbeesetten sóhajtozik, de ez csalódás, mert ott van abban a „hattyudalban“ „Lesz még egyszer ünnep a világon.“ Madách az „Ember tragoediájában“ a kétségbeesés ingatag hajóján vezeti át az emberiséget éltének tengerén, végül oda teszi: „küzdj ember és bizva bizzál!“ Világfájdalmas Ányos Pál, de fájdalomra fényt derít a jövő élet reménye, míg a valódi pessimizmus semmit sem tart érdekesnek, semmihez sem ragaszkodik. Aztán azon nagy csalódásban is szenvednek a pessimisták, hogy a humoristákat, kik a világ gyarlóságait kiméletlenül szokták leleplezni és korbácsolni — sajátuknak tekintik. Az igaz, hogy például Börne Lajos — kinek eszméi fölébreszték a világ bámulatát, ki tulcsapongó hatalmas szatyrisztikus ereje által inkább gyűlöletet ébresztett sokakban — nagyon közel látszik

állani a pessimizmushoz, de miként Garvinus megjegyzi: „gonosz akart lenni, hogy a gonoszok jó véleménynyel legyenek iránta“ s lett a világ bölcsész-humoristája. A valódi érdemet, mint több beszéd: bizonyítja, becsülte, tehát nem volt pessimista. Vagy a hasonló szellemű Heine, ki rózsafatüskével rakta körül szívét, hogy könnyen hozzá férhető ne legyen, de azért a virágnak illata szét áradt. Ne feledjék, hogy a humor nem pessimizmus: „a humor az egyoldalúságot megszünteti, az emberekből nem csinál isteneket. A pessimista szemei előtt a legnagyobb is kicsinynyé lesz, mert eltűnik a mindenségben. Ellenkezőleg a humorista a legkisebbet is szeretettel öleli keblére, mert gyanyija annak egyetemes elvont tartalmát.“ Azt mondja Toldy a humoristáról s hozzá teszi! „a humor a szeretet muzsája, azért is ő a keresztény világnézet gyermeke,“ tehát — tegyük hozzá mi is — semmi köze a pessimizmushoz. Nagyszerű is volna Jean Pault és Dickenst, a szeretet és szellem két kölőjét azért, mert humoristák, pessimistává tenni, avatni.

Mielőtt a pessimizmust a keresztény szeretet és fájdalommal összehasonlítanók, még csak egy ellenvetésre feleljünk meg. „De ki tehet róla — mondják, — ha ilyen a hangulatunk?!“ Az igaz, hogy sajnálatraméltók, mert miként Feuchthaller mondja: „Jedermann hat seine Stimmung, aber wehe dem den die Stimmung haben“ (mindenkinek megvan saját hangulata, de jaj annak, ki egészen hangulatáé.) Ismételjük dr. Pesch mondását: „csalódás csak ott lehet, hol lehet csalódnai s a hol nem volna szabad csalódnai.“ Minek eredménye is az ő kétségbeesítő hangulatuk? Hogyne keserednének el — mondják — midőn óhajainkkal úgy vagyunk, mint a régiek a bűvös fával, melynek gyümölcsei, midőn megérni látszának, szárnyra kelve tova szállottak. Vagy is a folytonos csalódás megtöri a szívet s érzéketlenül teszi a behatások iránt. Ez azonban csak ott fordulhat elé, hol a vágyak a valószínű lehetőség körében alig teljesülhetnek s aztán legnagyobb része a vágyaknak olyanokra vonatkozik, miket a jövő adhat vagy vonhat meg. De ők biztosan akarnak a jövőbe nézni, pedig legjobb a sejtés. „Csak egyet tudok biztosan a jövőre vonatkozólag — mondja egy író — hogy a halált nem kerülöm ki s ez egy is leverő.“ Azonban az érzéketlenséget nem kell annyira sem fokozni, mint a törökök szokták, kikről azt mondja Agai Adolf: „A korán szuráíhoz alkalmazkodó fatalistikus hitük fölöslegesnek vallja a jövő gondolatát s csak azt becsüli, mi biztos közvetlen élvezetet szerez neki. ő álmadozónak nevezi az europait, mert előre lát s mert megveti alapját egy oly épületnek, melynek betetőzését már nem fogja látni; a ki fölemészti erejének javát s a ki békéjét távoli kétes czélloknak áldozza föl. Az igaz, hogy törökök között pessimistákat és öngyilkosokat találni majdnem lehetetlenség.“ S valóban, ha a jelent igazán méltatjuk, „nincsen pusztá sük, a melyen a halandó magának egy kis oázst ne nyerjen,“ s nagyon természetes azonban, hogy a ki tantalusi vágygyal kapkod minden után, mit a sors megmutat, vagy élénk képzelete elébe fest: az érzékenyen is fog

csalódnai valahányszor vissza lesz vonva, mit látott és mi után nyult.

Hanem feltételezve, hogy vágyainkban csalatkozunk, szabad-e azért a reményt eldobnunk s önzökké lennünk s e hidegülnünk minden iránt, a mi nemes és nagyszerű és a mi éltünk előtt mint vezércsillag ragyog! A „Karthausi“ hőst pessimistának tartják, de ő nem az, hanem vizsgáljunk meg vele szemben egy igazi pessimistát. Schakespeare „Hamlet“-je egy valódi példány ezen tekintetben; ő önző egészen a szájalom keltésig, önmagát a világrend központjának és olyannak tartja, kinek joga van a természetet megvetni, a világot lenézni úgy azonban, hogy ezt a világnak bímulnia és sajnálnia kell. Kétségbeesetten kiált föl: „kizökkent a világ, oh kárhozat, hogy én születtem helyreoltni azt.“ Jellemzéséhez még csak azt adjuk hozzá, hogy a legnagyobb dühbe jön, midőn magán kívül mást is szomorkodni lát. Ezzel szemben a br. Eötvös „Kartausi“-ja igaz hogy nagyon élénken rajzolja, mondhatni semmisíti meg a világ örömeink hitvány becsét, de még öngyilkossági gondolatában is fölmerül az Isten jósága s bár tévesen, de annak kívánata szerint akar cselekedni; büszke is, de mégis tisztelettel szól az Istenről, mondván: „Nagy ismeretlen hatalom, mely engem a földre tevél vétkem nélkül, mely e kebelre bánatot s keserveket halmazt s önmagát megvetni tanula, szolgál szétfőri lánczait de imád téged.“ „Vagy: gyönyörködhetsz-e kinaimon, oh Isten, s örökre büntetni fogsz-e, mert fájdalommat nem türhetém tovább!“ E nyilatkozatok elkeseredettek, a fájdalom túlhabzó kelyhének merész kiömlései, de pessimizmust magokban nem rejtenek; mert saját egyéniségének kicsinysége önmagát a világ ellen kelni nem engedi. Végre is a „Karthausinak“ a világra vonatkozó ítélete lehet súlyos, de igaz; elkívánkozhatik a világból, de azért örömeit nem gunyolja s midőn egyik szereplő társa, mullatságainak részese Vernerhideggüny leplével törekszik befedni minden nevesebb érzélem vidító színét s leseperni róla a tisztaság himporát, borzalommal fordul el elveitől, de még őt sem veti meg. Mily nagy tehát a különbség a pessimista „Hamlet“ és a tiszta érzelmű „Karthausi“ közt, ki végre is éltének alkonyán kibékülve Istennel, önmagával és a világgal hanyatlik sirjába.

Ez összehasonlítást csak azért tettük meg, hogy a „Karthausit“ kivonjuk a pessimisták köréből, kik reá is, mint tiszta, nemes érzelmű, de önmagával meghasonlott pessimistára, mint eszményképre hivatkoznak. Hosonlót lehetne Vetherről is mondai kinek „keservei“ már oly sokat tanítottak meg, hogy a fénylő világ külszine alatt rothadó tetem terjeszti szagját, s hogy a világon legnagyobb az önzés, azonban bárha tul megy a „Karthausin“ még sem pessimista. De aztán engedjünk meg mindent. Emberek vagyunk, gyengék nagyon sokszor a fájdalom elviselésére. Anélkül, hogy nagyon keresnők a fájdalmas zívüket, magunkban is meglelhetjük. De azért szabad-e kétségbeesnünk s eldobni hitvány polyvaként magunkat, melyből a szenvedések kicsépték a magvakat, vagy ha a gyilok kiesik kezünkől szabad-e lemondani mindentről s tehernek tekintenünk az életet, melylyel sorsunk meg-

átkozott? Emelkedjünk föl egy kissé! Keresztények vagyunk egy magasztos hivatással felruházva, mely Istenhez vezet. S vajjon a fájdalom nem lehet e szárny az emelkedéshez? Nincsen költő, nincs lángész, ki be ne vallaná, hogy gondolatainknak legdrágább gyöngyei a fájdalom könnyei valának. „Te teszed emberré az embert, fájdalom!” mondja egy nagy költő. Bougeaud Emil azt mondja a fájdalomról: „Nem csak vezér fény az az élet homálya és csalódásai között, nem csak gyógyszer annak romlottságaira: hanem élteti, neveli a lelkeket s oly szépséget, oly magasztosságot önt el rajtok, milyet maga az erény sem adhatott volna nekik.” De csak akkor, ha a fájdalom alatt a lélek nem összeroskadni, hanem Teremtőjéhez felemelkedni akar s ha a fájdalmat, mint kegyelmi látogatást tekinti a legszentebb és legszívélyesebb Atya részéről. Ily fájdalmasokkal oh! bár volna tele a világ, mert ezek az isteni Mester, Jézus példájára szenvednek, méltatlanságot türenek, de nem esnek kétségbe, hanem lelkesültséggel ragaszkodnak a kereszthez. Igen! szenvedett Jézus is, fájt neki is szive. Szenvedtek a szentek, de akkor is örvendtek, azért legemb-riebbek. S tán, ha mélyebbre tekintünk, a pessimizmusnak alávalóságát inkább nem jellemezhetnők, mint ha azt mondjuk, hogy a pessimistának nem fáj semmi, vagy is nincs benne semmi emberi. És most vagy vallják meg a pessimisták, hogy tulajdonképen csak egyszerű fájdalmasak, vagy hagyjanak fel az átkokkal és gúnynyal s azokkal az elcsavarodott versekkel, melyekben egyenes megsemmisülésért kiáltoznak, vagy pedig ismerjék be, hogy háládatlanok, jogsértők, rágalmazók s emberietlenek. Ha elismerik, akkor semmi kö-zünk velök, mint nem emberekkel, hanem vegyék föl keresztjüket s akkor elfogják ismerni, hogy a lélek, mint pyramis a fájdalom alapszik s szenvedésökben örven-denitognak, hogy másokat vigasztaljanak s a boldogságra, mely emberi jogaink zárköve, vezessenek saját példájok által.

Gáspár István.

T Á R C Z A.

Hol az ég s föld ölelkezik,
Hol a sugárzó nap feljön
S biborrá lesz az ég-palást
S szétömlik rajta fényözön:

Ott látom földi képedet
Istennek Anyja, Mária,
Melyet virágokkal övez
S dallal fogad az év lánya.

A csalogány feléd repül,
Kis toroka üdvöt énekel,
Dalában az öröm úgy zeng,
Ép mintha volna szent inger.

A természet vig ünnepét
Suttogva hordja a szellő...
Uj tisztelet gyűl szivünkben
S áldott neved ajkunkra jó.

•Egy lenni emberrel Isten
Ohajtott az üdv napjánál;
A nap eljött hajnal-szárnyon
S e szárny Mária te valál.

Te tiszta éden-forrás vagy,
Minden malaszt eredete,
Melynek kicsiny tükörében
Magát a nagy ég festi le.

A földet újra szépíti
Rokonságod az Istennel;
Királynévá virági közt
A föld ezért méltán emel.

Fogadd tehát dalunk oh Szűz!
Kinek hódol az ég kara;
Midőn feléd száll énekünk:
Neked legyen üdv Mária!

Gáspár István.

KISEBB KÖZLEMÉNYEK.

Katholikus actio.

Felhívás.

Magyarország összes egyházi és világi katoli-
kus tanfőnökeihez.

A folyó év végére a katolikus világban oly ese-
mény készül, a mely mozgalomba hozta már eddig is az
összes valóban katolikus érzelmu lelkeket.

1887. decz. hó 31-én dicsőségesen uralkodó szentsé-
ges atyánk, XIII. LEO pápa, áldozárságának 50 éves ju-
bileumát fogja megünnepelni.

Számos izben adta ő szentsége kiváló tanuságát amaz
atyailag gondoskodó rokonszenvének, melylyel irántunk,
magyarok iránt viseltetik. Bárki volt is szerencsés honfi-
társaink közül tőle fogadatni, tanuja lehetett ama beható,
részvételtjes kérdéseinek, amelyeket atyailag mindegyikhez
intézni soha el nem mulasztott. Csak mintegy másfél év
előtt is történt, hogy négy legszegényebb sorsu nőt, kik

hazánkból gyalog **zarándokoltak** az **apostolok** seregéhez, nem csak külön fogadtatás kitüntetésében részesített, de még **fejedelmi bőkezűséggel** meg is ajándékozott.

Katholikus Tanférfiak! Ha ő szentsége irántunk táplált legforróbb érzelmeiért megérdemli, hogy minden magyar a legbensőbb áhitattal tekintsen feléje; akkor ő, mint az anyaszentegyház és az összes világ első legmagasabb tanítója és tanítója, azt a mi részünkről leginkább és legigóságban várhatja.

Mit tegyünk mi a jubileum megünneplésére?

Sok mindenféle volt már e tekintetben indítványozva, sok van készülöben; még több fog remélhetőleg következni. A nagyméltóságú magyar püspöki kar ezen világnepélyt a maga hatáskörében van hivatva rendezni. Bármit fog is ez határozni, ahhoz mi, mint az egyház hű fia, szívvél lélekkel csatlakozni fogunk.

Kath. tanférfiak ezen általános mozgalmon kívül még külön mozgalmat is indítottak meg. Miután sikerült egy körükből való tagot megnyerniök, ki több éven át Rómában tartzkodván és az ottani viszonyokat teljesen ismervén, a kalauzólást elvállalja; s miután kiderült, hogy kartársainak egy nagyszámu zarándoklat esetére oly könnyű föltételeket szabhatnak, melyek még a szerényebb sorsu tanférfinak is lehetővé teszik a részvételt; ezen zarándoklat előkészítésére egy központi bizottság alakult. Ezen bizottság a maga szándékát f. hó 18-án küldöttségileg ő eminenciájára, Magyarország bíboros herczeg primása elé terjesztette s arra helyeslését és áldását kérte. ő eminenciájára igen kegyesen fogadván a küldöttséget, szándékát jóváhagyta, annak megvalósítására buzdította és a tervezett zarándoklatra főpásztori áldását adta. Ennélfogva a zarándoklat már az eddigi előmunkálatok alapján is minden tekintetben sikeresnek ígérkezik.

A föltételek következők:

1. A zarándoklat ötszáz tagból áll, az összes magyarországi egyházi és világi katolikus tanférfiak- és hozzátartozóikból.

2. A zarándoklat 1887. évi decz. hó 22-én este Budapestről indul, a magyarországi utbaeső állomásokon a részvevőket fölveszi és Pragerhof, Laibach, Görz, Cormons, Mestre, Bologna, Florencz érintésével decz. 24-én érkezik az örökvárosba.)*

3. A visszautazás bármikor külön is történhetik, mivel a vasuti-jegy a visszautazásra egy hónapig érvényes, és a főbb állomásokon az ut megszakítására jogot nyújt.

4. Az utazás csakis második osztályu kocsikon történik.

5. Minden részvevő fizet: 120, azaz százhusz forintot. Ezen összeg fejébe be van tudva: 1) az említett módon történő utazás; 2) decz. 23-ának reggelétől 1887. január 1-jének reggeléig terjedő teljes ellátás, azaz: reggeli, ebéd, vacsora (bor nélkül); Rómában pedig szállás (esetleg két-három személy egy szobában); 3) kalauzolás az örök város főbb nevezetességeinek megtekintésére. — L. a 8. pontot.

Az összeg fizetési módozata a következők:

a) A jelentkezés határidejéig, azaz f. év május 31-ig minden jelentkező 25 forintot köteles lefizetni. A jelentkezés a teljes czim és lakhely megjelölésével írásbelileg

*) Kiméljük, hogy ezen időszakban az iskolák szünetelnek.

teendő, csakhogy ezen előjegyzés érvényét veszti, ha május hó 31-ig a bejelentési 25 frtnyi díj be nem fizetett, vagy ha már azelőtt a bejelentett és a bejelentési díjat befizetett tagok száma az ötszázat elérte.

b) A hátralevő kilenczvenöt forintot bárki saját kényelme szerint akár egyszerre, akár pedig havonkinti tizenöt forintnyi részletekben fizetheti be, de úgy, hogy f. év november hó 1-ig az egész összeg le legyen fizetve.

c) Minden egyes befizetésről a pénztárnok hiteles nyugtatványt ad. Aki az utolsó részletet befizette, részvétijegyét kikapja.

d) A kiállított részvétijegyek személyre szólnak és másra át nem ruházhatók.

e) Ha valaki a záró határidőig vagyis f. év nov. hó 1-ig, a teljes összeget le nem fizette: előbbi részleteit elveszti. A központi bizottság belátásától fog függni rendkívüli, különös figyelemre méltó esetekben, nyomós okok alapján, a jelentkezőt az esedékes további fizetéstől felmenteni és a lefizezett összeget neki visszaadni.

6. Az ezen felhívásra történő jelentkezésnek határideje május hó 31-ke. Összesen csak ötszáz személy vehető fel. Az előjegyzettek és a bejelentési díjat lefizetők ötszázat előző számának betöltése után semminemű jelentkezésre sem refláktálhatunk.

7) Ha esetleg még a határidő letelte előtt jelentkezének ötszázán, ezt a napilapokban közzéteszszük és a fölveteket erről külön értesítjük.

8) A zarándokok a részvétijegygyel teljes uti programot is kapnak, amelyben nem csak az egész társaság uti rendje, hanem minden egyes részvevőnek kijelölt lak- és ellátási helye is látható.

9. A jelentkezők: dr. Wolafka Nándor, egyet. h. tanárhoz, Budapestben, központi papnövelde, czimzendők.

10. A központi bizottság bármely tagja minden érdeklődőnek szivesen szolgál felvilágosítással.

Budapest, 1887. ápr. 27-ikén.

A központi bizottság tagjai:

Egyházi elnök: Dr. Breznay Béla, egyet. ny. r. tanár, ő szentsége t. t. kamarása, a „Religio“ szerkesztője. Világi elnök: Lubrich Agoston, egyet. ny. r. tanár. Egyházi alelnök: Dr. Wolafka Nándor, egyet. h. tanár, ő szentsége t. t. káplánja. Világi alelnök: Felsmann József, főreáltanodai igazgató. Jegyző: Baracs Géza, főv. hitoktató. Pénztárnok: Molnár László, képezdei igazg. tanár. Bartal Antal főzým. igazgató. Baumann József, főv. el. isk. igazg. tanító. Ekker Antal főv. el. isk. tanító. Dr. Kerékgyártó Árpád, egyetemi ny. r. tanár. Kecskóczi Odön, főv. polg. isk. tanár. Köpödy Sándor, áll. főgimn. igazg. Dr. László Mihály, főgimn. igazgató. Lehmann Agoston, főreálskolai hittanár. Ney Ferencz, főreáltanodai igazg. Raubbauer József, kegyesrend. főgim. tanár. Roller Mátyás, polg. és közép-keresk.-igazgató. Schiffer Ferencz, kath. képezdei igazgató. Tomor Ferencz, főgimn. tanár, a „Közoktatás“ szerkesztője. Trájtler Károly, főv. el. isk. igazg. tanító, a budapesti (budai) tanítóegylet elnöke. Dr. Wayand Géza főv. s.-lelkész és hitelemző.

— **LVII. választmányi gyűlés** tartott 1887. ápril 27. — 1. A jegyzőkönyv hitelesítése. — 2. Új tagokul jelentkeztek: Györfői Gyula orsz. képviselő, Esztergár Gergely felszentelendő örmény pap, Baka János csikszat-mártoni kántor-tanító. A jelentés örvendetes tudomásul vétetik, az előbbi a II., a két utóbbi az I. szakosztályba ígattatnak, és határozatlik, hogy az alapszabályok és a társulati oklevél nekik megküldessék. — 3. Alelnök bemutatja Boka J. „öranygyal“-című imae és énekes könyvét, mely a társulat kiadványaképen sajtó alul csinos kiállításban és a választmány kikötéseinek megfelelőleg immár megjelent. A jelentés örvendetes tudomásul vétetik, szerzőnek működéséért elismerés szavaztatik és minden megtétetik, hogy műve minél szélesebb körben terjedjen. — 4. Takó J. a számvizsgáló bizottság nevében megtszí jelentését amint következik: Kimutatás az erd. róm. kath. irod. társulat bevételai és kiadásairól. Az 1887-ik január 1-től 1887-ik ápril 27-ig I. Bevétel 816. frt. II. Kiadás 494 frt. 50 kr. Pénztári maradék 321 frt. 50 kr. A) Bevételek: 1. Az utolsó pénztárvizsgáláskor volt maradék 356 frt. 85 kr. 2. Tagdíjakból 95 frt. 35 kr. 3. Hirdetésekből 26 frt. 30 kr. 4. Nehány szó című műből 31 frt. 50 kr. Összesen: 510 frt. B) Kiadások 1. A „Közmvéledés“ nyomtatására 85 frt. 2. Újság lélyeekre 40 f t. 3. Expedícióra 16 frt. 4. Postai költségek 1 frt. 88 kr. 5. két disz-példány a „Nehány szó“-ból 4 frt. 62 kr. 6. Egy asztal és 2 állvány a társulat számára 40 frt. Összesen: 188 frt. 50 kr. Bevétel 510 frt. Kiadás 188 frt 50 kr. Marad a fentemlített 321 frt. 50 kr. pénztári maradék. Alapítóke a gyulafehérvári takarékpénztárban 144 frt. és ezeknek kamatai. Gyulafehérvárt, 1887. ápril 27-én. A pénztárt megvizsgáltuk és helyesnek találtuk. Gyulafehérvárt, 1887. ápril hó 27-én. Takó János. — 5. Alelnök felveti a kérdést, hogy többször és utóbbi időkben lapunkban is nyilvánított óhaj körül egyházmegyénk történetének megírását illetőleg a választmány akar-e álláspontot foglalni? A választmány az ügy fontosságához mérten a társulat tehetségéhez és kiadásaihoz képest a dolog mellett foglal állást és Veszely Károly, Dr. Tódor József és Pál István személyekben egy bizottságot küld ki azzal az utasítással, hogy a közgyűlést előkészítő választmány elé terjesszen egy tervezetet, hogy mi módon gondolja az óhajt megvalósíthatónak! — 6. A jegyzőkönyv hitelesítésére felkéretnek: Dr. Csérni Béla, Straubert Ödön és Takó János választmányi tagok. K. m. f. Pál I. titkár.

I R O D A L O M.

— Megjelent: „**Magyar Sten.**“ Egyházirodalmi folyóirat. I. évf. áprilisi füzet. Szerkesztik és kiadják a papnevelői tanárok Esztergomban. Tartalma: A szentírásban előforduló közmondásokról. — Az esztergomi érsek praediál nemesei. — Az egyháznemesi vagy praediális birtok. — A Collegium. — Adalék az esztergomi főszékesegyházi kincstár történetéhez. — Irodalom és művészt. — Rövid közlemények; — ára: egész évre 6 frt.

Kiadja: Az erdélyi rom. kath. irodalmi társulat. Felelős szerkesztő: Dr. TÓDOR JÓZSEF.

Szerkesztőtársak: Dr. CSÉRNI BÉLA, Dr. SZUCHY BÉLA, STRAUBERT ÖDÖN, Dr. VERESS FERENCZ.

Nyomatott a pisp. lyc. nyomda gyorsajtóján Gyulafehérvárt.

— „**A kath. hitterjesztés lapja.**“ Képes haviközlöny. VI. évf. 5. füzet. Szerkeszti és kiadja Nagely István, képezdei igazgató Nagyváradon. Tartalma: Ft. Urge Ignác missió-társasági áldozár leve ei Kinából, — vértanuk iskolája, — ötödik zarándoklat — Afrika

— „**Szüz Mária virágos kertje.**“ 1887. májusi füzet. — Szerkeszti és kiadja Toth Mike Kalocsán; — ára egész évre 1 frt.

— „**Jézus szentséges szívének hírnöke.**“ 1887 májusi füzet Szerkeszti és kiadja Tót Mike Kalocsán; ára egy évre 1 frt 50.

— „**A legszentebb rózsafüzér királynéja.**“ 1887. 5. füz. Szerkeszti és kiadja: P. Angelicus. — ára egy évre 1 frt vagy 5 int.

— „**Magyar háziasszony.**“ Háztartási, gazdasági és szépirodalmi hetilap. VI. évf. 18. szám. Szerkeszti Andrea. kiadja Dr. Murányi Kálmán Budapesten; — ára egy évre 6 frt, félre 3 frt, negyedévre 1 frt 50 kr.

A NAPI ESEMÉNYEK KÖRÉBŐL.

— **A főpásztori körút programja.** Püspök urunk ö Excellentiája f. hó 18-án székhelyéről a marosi esperesi kerületben megtartandó béma utra, mely közben 4 p'ebániában templom is leszen szentelendő, — eltávozik, hogy ott az egyház hű bajnokait a Szentlélek megerősítő málasztjában részesítse, mely czélból következő sorrend lön megállapítva: Május 10-én bérmálás Marosvásárhelyt, 20. Maros Szentgyörgyön, 21. Nagy Ernyében, 22. Kaálban, 23. Ehedben, 24. Hodoson, 25. templom szentelés ugyanott, 26. bérmálás Jobbágytelkén, 27. Deményházán, 28. Köszv. Remetén, 29. Köszvényesen. 30. pihenés Köszv. Remetén. 31. bérmálás Jobbágyfalván, június 1. templom szentelés ugyanott. 2. bérmálás Boöben. 3. Szentháromságon, hol esetleg harangszentelés is fog tartatni. Június 4. bérmálás Selyében, 5. bérmálás Akosfalván, 6. Marosvásárhelyt a gymnásium és léányi kola megtekintése s egyéb hivatalos ügyek elintézése történik. Június 8. bérmálás Görg. Szentimrén. 9. Görg. Üvegsürben, 10. templ. szentelés ugyanott. 11. bérmálás Szászregben. 12. Tékében. 13. templ. szentelés ugyanott. 14. bérmálás Mező Sámsondon 15. Mező Bándon.

— **Gyászhir.** Fldó Pakó János tisz. főesperes, nyugalmazott kolozsmonostori plebános ur folyó hó 4-én élete 74. papsága 50-ik évében Kolozsvárt az Urban elhunyt. Sárosy Károly nyugalmazott marosvásár helyi finőveldei igazgató és gymnasiumi tanár folyó évi április hó 25-én élete 61-ik papsága 36-ik évében Csik-Gyimesen elhunyt.

— **Sajtóhiba helyreigazítása.** f. é. 13. ik számban a pénztári kimutatásban nsg. Winterhalter Antal apát-kanonok ur neve után 3 frt helyett 5 frt olvasandó. —

Nyilvános köszönet. Mindazon általam fentisztelt derék hazafiak, tanügybarátok, tanár- és paptársaim, volt-tanítványaim, barátaim és rokonaim kik 25 évi Tanárkodásomnak folyó 1887. ápril 25-én történt megünneplése alkalmával a távolból levelekben és távirataikban csekélységgemről megemlékezni méltóztattak, — addig is, mig, ha hivatalos elfoglaltságon ezt engedendi, azokra magánlag is válaszolhatnék, — fogadják a nyilvánosság útján legbensőbbben érzett köszönetem és őszinte hála-érzetem tiszteletjes nyilvánítását! Csik-Sonlyó, 1887. máj. 1. Imets F. Jákó, főgymn. igazgató.